

LA QUALITAT DE L'ENSENYAMENT

LA QUALITAT DE L'ENSENYAMENT, ARA I AQUÍ

Josep González-Agàpito

La qualitat d'ensenyament d'un país es regeix, principalment, per tres paràmetres: un paràmetre és el marc sociopolític i econòmic, l'altre el formen els mitjans materials i organitzatius, i l'últim està constituït pels mitjans humans. I entorn d'aquesta divisió, tan elemental i tan òbvia, potser valdria la pena que anéssim encertant la reflexió.

Pel que fa al marc sociopolític i econòmic, val a dir que, a nivell de l'Estat, d'ençà de l'arribada dels socialistes al Govern central s'ha experimentat un notable desenvolupament educatiu, propiciat per la tradicional sensibilitat de l'esquerra per les qüestions d'educació i, especialment, per l'educació pública. Aquest fet ha comportat l'elaboració d'un marc legal educatiu molt ampli que, històricament, no té parió. Em refereixo no sols a les grans lleis que sustenten la reforma educativa, sinó a tota la xarxa de normativa que ha reorganitzat, de dalt a baix, el sistema educatiu espanyol, i que ha instrumentat també, bé o malament, els recursos econòmics.

A hores d'ara, la conjuntura actual de recessió econòmica ha frenat greument el desenvolupament de la reforma educativa, i malgrat la respectuosa consignació a l'àrea educativa dels pressupostos d'enguany —tant en els de l'Estat com en els de la Generalitat—, no hi ha dubte que la greu situació econòmica fa minvar, i farà minvar encara més en el futur, la qualitat educativa. No dispenso de temps, malgrat que caldria fer-ho, per examinar com aquest marc legal estimula, i també condiciona fermament, alguns aspectes de la qualitat de l'ensenyament. Però vull advertir que en la reforma educativa espanyola hi ha almenys dos temps ben clars: el primer, el constitueix l'etapa del primer ministre d'Educació dins el Govern socialista, que fou, com vostès saben, el professor Maravall, i correspon a un moment de reforma decidida i també, val a dir-ho, conflictiva. En canvi, són els moments de les negociacions amb els sindicats de mestres, dels conflictes amb els escolars d'ensenyament secundari als carrers, etc. Hi ha un segon temps, iniciat pel ministre Solana i continuat pels seus successors, que està presidit pel consens i pel rebaixament consegüent de plantejaments en benefici d'aquest consens. I aquesta doble perspectiva cal tenir-la en compte a l'hora de jutjar com han anat

* Intervenció de l'autor feta el 12 de novembre de 1993.

evolucionant, en la pràctica, els principis que formaven la reforma en el seu inici. Sens dubte, malgrat que hagi despertat desacords entre els diversos sectors socials i professionals, la reforma educativa ha provocat també un marc qualitatiu important, l'exponent més gràfic del qual és potser la prolongació de l'ensenyament obligatori fins als setze anys.

A Catalunya, i amb l'aplicació de les nostres competències, hem assistit en els darrers deu o dotze anys a un augment de la qualitat del nostre sistema educatiu, que el fa un dels millors exponents de l'augment de la qualitat de vida que també ha anat experimentant el país. Aquest augment de la qualitat es palesa, per exemple, en l'acurat criteri arquitectònic i organitzatiu que, en general, ha presidit les intervencions públiques en els edificis escolars, i també en la reobertura de petites escoles rurals, fruit no sols de criteris de servei públic, sinó del fet d'entendre l'escola com a element de dinamització cultural important, i a vegades únic, de les petites poblacions. També se'n podrien trobar altres exemples: l'àmplia gamma de recursos al servei de l'escola, les polítiques d'integració o el descens de la *ratio* alumne-professor, per citar-ne sols uns quants.

És evident que en unes sessions com aquestes, adreçades, com ha proposat la Societat Catalana de Pedagogia, a fer un diagnòstic de la situació del nostre sistema educatiu, hem de parar esment, especialment, en els aspectes problemàtics del nostre sistema educatiu, aquells que impossibiliten, precisament, l'augment de qualitat. L'Institut d'Estudis Catalans, en un ple de final de 1991 —novembre, si no ho recordo malament—, donava ja el crit d'alerta en constatar que el fracàs escolar voreja el 40% de l'alumnat de bàsica, que el 50% dels estudiants de COU fracassen, i que la deserció universitària ultrapassa llargament la meitat —si no ho recordo malament és del 55%— dels que enceten els estudis superiors. I s'hi constata que el fracàs dels alumnes no deixa de ser, evidentment, un fracàs dels docents i un fracàs del sistema educatiu. I és aquest fracàs del sistema allò que justament vol atendre la reforma educativa; és evident que la reforma s'està realitzant, i d'una manera profunda, a causa de la constatació que el sistema tenia gravíssims defectes.

Però, evidentment, tampoc no deixen d'obrir-se interrogants: el canvi organitzatiu és realment suficient? Quin pes tenen els docents en aquest fracàs? I, si és que el tenen, és suficient un canvi de formes? També apunta l'Institut que hi ha un sentiment social pobre envers l'ofici d'ensenyar i una manca de reconeixement social del professional de l'educació; això comporta, entre altres coses, una correspondència amb llur retribució, però no és l'única.

I, finalment, la nostra corporació acadèmica veu amb preocupació que hi ha una bona dosi d'escepticisme davant l'actual reforma educativa, inclosa la universitària. És clar que la qualitat de la docència depèn fonamentalment de les qualitats del professorat, però també hi intervenen altres factors d'infraestructura i d'organització; i tampoc no cal oblidar, especialment pel que fa als trams superiors del sistema, les expectatives dels mateixos alumnes que hi són integrats.

Pel que fa a l'ensenyament infantil i primari, es plantegen tots els problemes de la professió de mestre i els de les escoles de magisteri: hi ha una greu preocupació, o crec que es manifesta actualment una greu preocupació, per la formació dels mestres. I malgrat les consideracions que es puguin fer sobre la formació dels mestres, també l'actual formació del

professorat de secundària és un entrebanc molt seriós a la qualitat d'aquest tram educatiu. I sense moure'ns de secundària: la formació professional ha estat un àmbit sense resoldre des de fa molts anys, i cal plantejar-se si la reforma pot, realment, salvar alguns dels obstacles més greus d'aquesta branca de l'ensenyament secundari. I sobre el nou batxillerat: com saben vostès, ha rebut fortes crítiques, en el sentit que s'ha dubtat que estigui ben dissenyat i que atenyi un nivell acceptable de qualitat.

També cal parlar, finalment, de la universitat: hi ha la tendència, actualment, en les mateixes valoracions de currículum del professorat, de sobrevalorar la investigació i la recerca sobre la docència, i també que els professors més qualificats es desplacin cap a nivells superiors, on sembla que hi ha grups més petits i que la investigació és més fàcil de fer. Tot això significa que entre el professorat universitari hi ha una deserció de les tasques de docència i una despreocupació per l'autèntica qualitat de la docència universitària. I, com ja he dit abans, hi ha una deserció del 50% de l'alumnat universitari, cosa que hauria de suscitar una preocupació important, també, en aquests nivells.

Bé, repuntejades una mica les principals acotacions que s'han fet a l'actual sistema, penso que aquesta introducció es podria donar per acabada, i si algun dels meus companys vol iniciar la seva intervenció, podríem començar ja el debat.

Jo, simplement, he intentat enquadrar els àmbits que causen preocupació i que no són evidentment els únics, perquè el nostre col·loqui, i el que provocarem després entre tots ple-gats, tingués un esquelet de discussió. Evidentment, no són els únics temes; insisteixo que podrem anar intercalant aportacions uns i altres a mesura que la reflexió vagi avançant.

LA CONSTRUCCIÓ DE LA QUALITAT DE L'ENSENYAMENT

*Joan Mestre**

Volia fer una petita referència inicial sobre el tema de la qualitat de l'ensenyament, que és el nucli central del nostre debat. Vull dir que la qualitat de l'ensenyament no és una cosa que s'aconsegueixi de sobte, i que ni tan sols la mateixa definició del concepte és acabada. És a dir, la qualitat de l'ensenyament, la qualitat educativa, és quelcom que es va definint i que es construeix socialment d'una manera dinàmica i evolutiva, i el que es considera que té qualitat a cada moment són coses diferents. Als anys setanta, el que es podia reclamar, exigir, desitjar com a qualitat era una cosa diferent del que es podia aspirar als anys vuitanta i del que es pot demanar ara, en aquests moments. Per exemple, en els anys setanta, qualitat era nombre d'alumnes per professor; en aquests moments, si apliquem la qualitat de l'ensenyament a aquest concepte, potser es pot dir que molts grups són de poca qualitat, perquè hi ha poques possibilitats d'interacció en grups excessivament reduïts, que, d'altra banda, també són

* Intervenció de l'autor feta el 12 de novembre de 1993.